

Buletin
INFORMATIV

Anul XXII • nr. 10 (257) • Octombrie • 2013

CENTRUL NAȚIONAL PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE

Buletin
INFORMATIV

Anul XXII • nr. 10 (257) • Octombrie • 2013

MINISTERUL CULTURII

CENTRUL NAȚIONAL PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE

013701 București • Piața Presei Libere nr. 1 • corp B 1

• etaj V / VI • telefon/fax 021- 317 89 70

www.centrul-cultura-traditionala.ro

e-mail: contact@cncpct.ro

Director: Ciprian OGRĂZEANU

Redactor coordonator: Oana Gabriela PETRICĂ - director adjunct

Colectiv redacțional:

Mihaela CIORCILĂ (secretar de redacție) • Dănuț DUMITRAȘCU

Elena GAVRILUȚIU • Mirela MIHĂILĂ

Difuzare: Mariana COMAN

Coperta I - Ecaterina STANCU (Chitila, jud. Ilfov):
Sfânta Parascheva

Coperta IV - Elena Zbanț (Iași) - *Dimineața în sat*

Fotografii de Rodica Dinache

ISSN 1224 - 6921

Tehnoredactare: Anca Cristina VERGULESCU

Lucrări de Gavril NICHITEAN, București

Fotografie de Marian Coporan

La mulți ani sărbătoriiilor acestei luni:
Costel Iftinchi - pictor naiv
Ioan Măric - pictor naiv
Gavril Nichitean - sculptor
Dumitru Ștefănescu - pictor naiv
Elena Zbanț - pictor naiv

Mulțumim tuturor colaboratorilor
și așteptăm în continuare informații și articole de specialitate
pentru *Buletinul Informativ*.

Cuprins

Cercetare aplicată

- Lecția de viață, lecția de artă. Întrebări și răspunsuri (I)*.....2
(Dr. Corina MIHĂESCU)
Atracția etnologică a terenului actual.....8
(Dr. Aura-Andreea PETRE)
Toponime preromane – nume de locuri din Banat.....9
(Sorina-Mirela LUNGU)

Religie și cultură

- Sfânta Parascheva - Cuvioasa ocrotitoare a românilor (I)*.....13
(Dr. Iuliana BĂNCESCU)

Ecouri

- Cântecele Oltului*.....19
(Elena GAVRILUȚIU)
Expoziția retrospectivă de artă naivă: Nicolae Burcă - 76 de ani.....23
(Sorin-Dănuț RADU)

Agenda octombrie 201325

Restituiri

- Chizătau - „mica Vienă a pustei bănățene“*.....37
(Drd. Maria VÂTCĂ)

Cercetare aplicată

Leția de viață, lecția de artă

Întrebări și răspunsuri (I)

Motto:

„...fiecare are de învățat câte ceva de la celălalt. Asemenea unui roman sau unui poem, o narațiune ne spune ceva despre viață - și despre viața noastră în particular. Adesea învățăm ceva din poveștile pe care le auzim sau le citim. Ele ne învață ceva despre viață, ne validează propriile experiențe ori subliniază diferențele față de experiența noastră. Persoana care-și povestește viața este profesorul, iar cea care ascultă e elevul.”

(Robert Atkinson, *Povestea vieții. Interviu*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 122)

Cu domnul Nicolae Purcărea am avut dese ocazii de a ne întâlni și de a sta de vorbă. și asta pentru că ne-am plăcut, așa cum se zice, de la prima vedere. Se simțea din discuțiile noastre, din idei și concepții, din analiza unor obiecte „de gen” că eram legați, fiecare în felul său, de pasiunea pentru arta populară.

Nicolae Purcărea rostește calm și fără grabă propoziții și fraze al căror conținut, trecut prin filtrul experienței sale de vechi cioplitor al lemnului, se poate constitui deopotrivă în normă și principiu teoretic, dar și în explicarea concretă a unor teme, motive și simboluri, toate în măsură a

contribui la mai buna înțelegere a unor concepte legate de arta populară, etnografie sau etnologie.

Cu orice prilej care i s-a oferit de-a lungul timpului, fie că a fost vorba de discuții între partenerii de breaslă, de lecții predate elevilor de la Minisatul „Sfântul Andrei” al Colegiului „Andrei Șaguna”, de ateliere de creație tradițională, de întâlniri în cadrul Asociației Meșterilor Populari din România, de ședințe ale Academiei Artelor Tradiționale, de târguri și expoziții de artă populară, de întâlniri, aniversări, colocvii, conferințe ale specialiștilor, Nicolae Purcărea, cu bunul simț și modestia-i caracteristice, a ridicat probleme, a enunțat idei, a exprimat sentimente, a transmis experiențe, a conștientizat asupra rolului creatorilor populari întru definirea specificului etnic.

În acest fel, la fiecare dintre evenimentele respective, Nicolae Purcărea, prin rostirile sale, a scris de fapt, cu mintea și cu sufletul, o pagină sau un capitol din ceea ce avea să devină mult mai târziu, în anul 2010, cartea-îndreptar *Țara mea de basm - Rânduiala artei populare*, un fel de ghid practic și rezumativ al experiențelor sale și al cunoașterii problematicii artei populare.

Chiar și întâlnirile noastre „s-au soldat” de fiecare dată cu chintesente de gândiri folositoare. Iată, bunăoară, fragmente din înregistrările discuțiilor purtate în casa de poveste din Brașov, de pe strada Pe Tocile, nr. 15, de-a lungul unui întreg deceniu (2003-2013).

C.M.: – *Povestii-mi despre Scheii Brașovului, locul dumneavoastră natal, despre lumea de altădată și despre familia dumneavoastră.*

N.P.: – Omul este un produs al spațiului și al timpului în care a apărut și a crescut, în care a trăit și din care, mai apoi, pleacă. Altfel spus, este „un fruct al tiparului natal”.

Spațiul despre care vorbesc este Scheii Brașovului, veche așezare românească cu o specificitate proprie, dar și cu un destin propriu, la

Casa meșterului

marginea cetății, pe văile și dealurile dintre Tâmpa și Ghirău, așezare pierdută în negura istoriei. Scheiul a fost o enclavă în care etnicul s-a păstrat puternic. Numeroasele troițe, stâlpi de hotar în vremurile precreștine, sunt astăzi mici altare.

Populația a fost omogenă, de români - câțiva unguri și „țigani de mătase” (negustori care umblau cu covoare, se duceau prin străinătate, erau foarte domnoși), cu ocupații bine definite. Oamenii erau implicați în creșterea animalelor, creșteau vite (vacii și oi) și în industria casnică, pe de o parte, iar pe de altă parte, erau angajați în deservirea cetății - funcționari. Se ocupau și cu cărăușia: plecau cu căruțele pline de făină la Galați, Brăila și de acolo aduceau pește.

Ajungeau până la Odessa, mergeau și la Viena și duceau produse ale industriei locale. La Viena duceau și găitane, din care se făceau brandenburgurile pentru ofițerii armatei imperiale.

Lupta pentru supraviețuire a fost dură, mai ales pe plan spiritual. Incontestabil, biserica a fost cea care a polarizat și a îndrumat aspirațiile naționale și spirituale ale românilor din Schei. Ea a fost și altar, și leagăn, dar și izvor de viață spirituală.

Din punct de vedere material, oamenii nu erau bogați, dar trudeau din greu. Harnici și iuți, cu spirit negustoresc, făloși și cu o doză mare de încredere în forțele proprii.

Pe Valea Spurcății, de la Solomon și până-n Prund, zeci de mici mori măcinau grâul adus de cărăuși. Populației de aici i se zicea *trocarii*, după ocupația femeilor care făceau găitane; exista o tehnică ce nu se mai cunoaște astăzi; se bătea în tavan un cui și de el se lega un șnur. Și cu cât se lucra, șnurul trebuia ținut vertical, pentru că el se împletea cu niște ciocănele de lemn și se făcea din firul cel mai fin de lână.

Femeia sta pe un scăunel - *polăicioară*, ziceam noi - și ca să nu-i bată picioarele, se apăra cu o bucată de albie sau troacă de lemn luată de la rudari.

Oamenilor de aici li s-a spus trocari, de la ciocănelele care loveau troaca: troc!, troc! Ei nu erau cunoscuți după nume, ci după poreclă.

Familia tatălui meu avea porecla *Lingură*. Când întrebai de Neculai a lu' Lingură, toată lumea știa despre cine este vorba.

C.M.: – *De unde venea această poreclă?*

N.P.: – Bunicul meu a fost căpitan de poștalion; plecau câte patru-cinci-șase poștalioane la drum, la Viena, la Budapesta, la Varșovia, la Odessa, la București. Plecau cu lunile, ducând reprezentanții industriei brașovene.

Se spune că la un popas, i-ar fi luat cineva lingura, iar el întreba: „Unde-i lingura? Unde-i lingura?” și așa i-ar fi rămas numele: Lingură, Mitrică a lu' Lingură.

Porecele se refereau de obicei la evenimente deosebite, calități sau defecte ale oamenilor, fizice, morale, dar și profesionale (spre exemplu, Zboară caii, pentru un bun vizitiu de poștalion).

La noi se zice: De-a lu' cui ești? și cel întrebat trebuia să răspundă spunând porecla, dacă era băștinaș.

Aveam pe aici, în apropiere de noi, pe ai lu' Beleuca...

C.M.: – *Să ne întoarcem la familia dumneavoastră...*

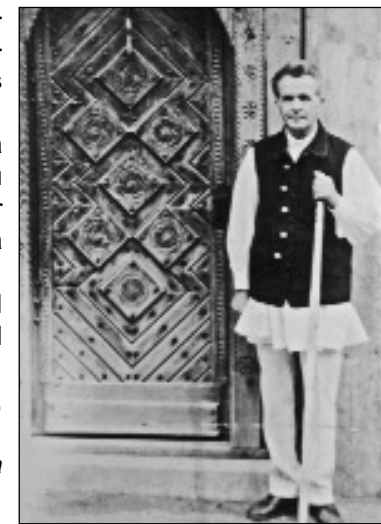
N.P.: – Bunicul meu a făcut câteva clase la gimnaziu. Avea un scris foarte frumos. Unul dintre caietele lui de școală se află aici, în Schei, la prima școală românească.

I-au plăcut mult caii; avea mulți. Era un om mic de stat, dar mare în conducerea treburilor cărăușiei; în izvoade numele lui se regăsește sub forma *Purcheria* (adică *Purcărea*, în variantă ortografică săsească). Ca șef de poștalion, pleca la drum cu lunile, iar la întoarcere, între două drumuri, mai lăsa și urmași. Bunicul a avut 17 copii.

Bunica, când m-am născut eu, era paralizată: căzuse din carul cu fân.

Tatăl meu făcuse câteva clase la „Șaguna”, apoi l-a urmat pe bunicul, care începuse să-l ia cu el la drum. Cărăușia nu mai era cea mai bună soluție, pentru că apăruse calea ferată. De aceea, tata a rămas birjar: învățase birjăria la București, era cel mai vestit și cel mai fălos; avea patru cai negri, mari, aleși pe sprânceană (îi alegea la înălțime și lățime cu sfoara, că n-avea metru; atât de lung, atât de lat, știa cum trebuia să fie caii buni). Bătea multe târguri până cumpăra unul și rareori îl schimba. Era foarte priceput la cai.

Era sărbătoare pe strada noastră când tatăl meu ieșea cu trăsura cu patru cai, de-l primea pe Prințul Nicolae, pe Mitropolitul Bălan. Se ducea la gară, îi lua în trăsură și îi ducea la biserică.

În poartă...

De la Solomon mai sus era drumul către Poiană și, într-o iarnă, pe drumul ăsta, tata l-a răsturnat pe print.

Până la Primul Război Mondial, tata a fost luat în armata austro-ungară; în timpul războiului, a fugit la români și a luptat la Mărășești, în Regimentul 24 Mircea.

După război, a rămas la Brașov și a continuat meseria până după cel de-al Doilea Război Mondial, când mașinile au înlocuit transportul cu cai din oraș.

Taică-meu mai era asociat și la o întreprindere. După război, i-au luat doi cai; i-au luat pe cei tineri, apoi i-au mai luat unul și a rămas cu unul singur - cel mai bătrân; era așa de frumos, negru-negru, cu o stea albă în frunte - Țiganul. Și cu el s-a terminat și istoria asta a birjăritului în Schei.

Fac o scurtă paranteză, să prezint atmosfera și spiritul Scheiului, care era o entitate românească ce și-a păstrat obiceiurile și credința ortodoxă datorită faptului că toată lumea asculta de biserică.

Astăzi a cam dispărut acest lucru, credința s-a împuținat; oamenii se duc la biserică la sărbătorile mari, dar nu mai vezi adevărata trăire creștină. Au mai rămas femeile mai atrase de biserică. Eu cred că părinții trebuie să insuflă copiilor credința și dragostea de Dumnezeu, ca să nu se mai întâmple ca în vremea comunismului.

Spațiul în care trăiau românii, la marginea cetății, îi determina să fie patrioți; toți aveau noțiunea etniei din care făceau parte. Cea care polariza toate aspirațiile lor era biserică.

Cântecul „Deșteaptă-te, române!”, scris de către cantorul Gheorghe Ucenescu, elev al lui Anton Pann, pe versuri de Andrei Mureșanu, a fost cântat prima dată în Grădina lui Zimmen.

Prima școală românească a fost aici, în Prund. Oamenii nu aveau în trecut posibilități materiale. Nu toți au fost dați la școală, dar mulți au devenit oameni luminați și s-au răspândit în toată țara. Scheiul a beneficiat și de Liceul „Andrei Șaguna”, renumit așezământ cultural.

C.M.: – *Cum a fost copilăria dumneavoastră?*

N.P.: – Povestea vieții mele a început în anul 1923, pe 13 decembrie, după acte, și de Sfântul Andrei, în mod real. Părinții nu au vrut să-mi pună numele Andrei, pentru că pe strada noastră era un bețiv, de care râdea toată lumea, cu numele ăsta.

Îmi aduc aminte de mama, care m-a crescut de mic în credință, ca într-un altar.

Mama părea că, în afara fapturii ei fizice, nu avea decât evlavie și spirit. Ce dulce era dojana ei!

Eu am fost un copil bolnăvicios. La doi ani am făcut o infecție la oase. Doctorii au vrut să-mi taie degetele, dar sora tatei s-a opus și bine a făcut. De atunci am deformații la degete; mi-au făcut incizii, mi-au tăiat un tendon și pentru asta am suferit toată viața. Am devenit un timid, cu complexe, care încerca mereu să-și ascundă mâinile.

Fratele meu a fost foarte frumos - toate fetele întorceau capul după el. Era priceput și la desen. Eu ziceam că nu-s bun de nimic. Împreună cu fratele, mergeam în pădure și căutam lemn de alun, pentru a-l încrusta. Pot spune că din copilărie am avut o pasiune pentru lemn.

Școala primară am făcut-o în Schei, iar cursul inferior, de patru clase, la „Andrei Șaguna”. În acest timp, am mai avut o mare suferință - o infecție la o ureche m-a făcut să stau în clasele a III-a și a IV-a destul de mult timp în spitale, unde am suferit cinci operații. Dar, cu toate acestea, m-am străduit și am terminat liceul.

Copil fiind, hoinăream toată ziua prin pădurile din jur (bunicul a avut și pădure, și poiană, pe drumul Poienii Brașovului), la Crucea Căpitanului Ilie Birt, căpitan în armata austro-ungară. Ilie Birt a fost și un negustor care a depășit granițele orașului - făcea negustorie în tot Imperiul Habsburgic. În timp de război, avea legături cu împăratul, care îi trimitea curier că are nevoie de 50 de flăcăi -, el aducea flăcăii și plecau la luptă.

A avut grad mare, de căpitan. A susținut multe lupte. Împăratul l-a decorat și i-a dat posibilitatea să circule în imperiu și să vândă produse fără să plătească nicio taxă la graniță. Are și o stradă în Brașov cu numele lui.

A ridicat două troițe: troița de sus, ridicată pe deal, la 1717, căreia i se zice Crucea Căpitanului, și troița de jos, din Schei, pictată, lângă locul pe care a fost și casa lui.

Interiorul casei

Text și fotografii de

Dr. Corina MIHĂESCU
Cercetător științific I, CNCPCT

Atracția etnologică a terenului actual

În perioada 26-31 august 2013, am explorat etnologic câteva localități din partea continentală a județului Tulcea. Terenul din această parte a Dobrogei rămâne o provocare pentru cercetarea etnologică, nu doar prin multiculturalismul de notorietate deja, ci prin noile direcții de cercetare pe care le oferă zona: relația turist-localnic/turism-comunitate, orașul Tulcea ca urban festiv, *europenizarea* unor localități (ce înseamnă acest fenomen și cum se manifestă el?), migrația la muncă, discursul actual despre tradiție în instituțiile locale (primărie, școală, biserică), festivaluri și festivități locale, revitalizare prin invenție sau ce mai înseamnă astăzi să *fii tradițional*. Acestea sunt doar câteva dintre posibilele studii de interes într-un teren al prezentului, în Tulcea.

Într-o primă vizită în Tulcea, am avut posibilitatea de a cunoaște o parte din activitatea în domeniul culturii tradiționale la nivel de județ, printr-o

Legătoarea miresei, în Expoziția temporară *Fost-a nuntă mare-n sat. Magia întemeierii - Nunta - Muzeul de Etnografie și Artă Populară Tulcea*

Ana Arcuș, directorul Liceului Tehnologic „Simion Leonescu” - Luncavița, jud. Tulcea

vizită la Muzeul de Etnografie și Artă Populară, am avut șansa unei bogate documentări și am învățat cum să privesc Tulcea în prezent prin intermediul discuțiilor cu un important cercetător al zonei, doamna dr. Steluța Pârâu, am descoperit un nou teren urban și am înțeles ce trebuie să caut în anchetele viitoare în Tulcea și la ce trebuie să renunț pentru a înțelege prezentul culturii tradiționale din această zonă. Localitățile vizitate au fost Luncavița, un loc în care multe lucruri imposibile din alte zone ale țării aici s-au dovedit a fi posibile (cum ar fi Centrul „Papi”), Murighiol, unde am avut un dialog cu preotul paroh despre trecutul și prezentul unei comunități tradiționale, și Izvoarele, o comunitate îmbătrânită și afectată de migrația la muncă. Planul unei viitoare cercetări cuprinde, cât va fi posibil, și direcțiile menționate mai sus, dar, în mod special, studiul se va axa pe înțelegerea prezentului din perspectiva culturii tradiționale, cu accent pe obiceiurile vieții de familie, și analiza discursului localnicilor referitor la acest prezent.

Text și fotografiile de
Dr. Aura-Andreea PETRE
Asistent cercetare, CNCPCT

Toponime preromane - nume de locuri din Banat

Numele de locuri, la fel ca și termenii ce fac parte din masa vocabularului, nu au toate aceeași vârstă. A. Dauzat susține că toponimele, ca fosile ale geografiei umane, ne permit să distingem aspectele cronologice ale modului în care s-au adăugat de-a lungul epocilor numele de locuri dintr-un anumit ținut. Cercetarea diacronică și sincronică ne permite alcătuirea istoriei demografice, sociale și lingvistice dintr-un anumit ținut [A. Dauzat, *La toponymie française*, Paris, 1974, p. 3, apud. V. Ioniță, *Nume de locuri din Banat*, Editura Facla, Timișoara, 1982, p. 37].

Cele mai vechi toponime sunt considerate a fi hidronimele (numele de pâraie, râuri, lacuri, fluvii etc.), oronimele (toponime care desemnează forme de relief, de la cele mai mici la cele mai impunătoare) și oiconimele (totalitatea numelor de așezări omenești), adică ceea ce se numește

toponimie majoră. Aceasta însă nu este singura care ne poate furniza informații de ordin istoric, social sau etnic, în special în cazul așezărilor unde viața urbană apare mai târziu sau unde limba oficială nu era aceeași cu a populației băștinașe majoritare [V. Frățilă, *Lexicologice și toponimie românească*, Editura Facla, Timișoara, 1987, p. 98]. În cazul acestora, un rol important îl constituie toponimia minoră (numele de văi, râpe, șesuri, dealuri, lunci, mici accidente de teren, izlaze, fânețe, păduri), care „oglindește mai fidel viața oamenilor locului, continuitatea neîntreruptă a acelorași oameni și locuri” [Șt. Pascu, *Cuvânt înainte* la volumul *Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, 1976, p. III, apud. V. Frățilă, *op. cit.*, p. 98-99].

În studierea toponimelor o problemă care apare este aceea a clasificării numelor de locuri, din punct de vedere istoric. De cele mai multe ori, cel mai vechi strat aparține populației autohtone, peste ele suprapunându-se alte straturi. În cazul numelor topice românești, putem stabili moștenirea dacică, apoi pe cea romană, numele create de români de-a lungul secolelor, precum și diferite aspecte legate de conviețuirea românilor cu alte grupuri etnice.

Un toponim care se pare că aparține stratului autohton este *Berzovia*. Iorgu Iordan afirmă că originea acestuia este tracă, iar pronunția lui exactă a fost *Berzava*. Peste acesta s-a suprapus un slav *Brezova* sau *Breazava*, care l-a dat pe *Bîrzava* (Top.) [I. Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 81]. Numele dacoromane *Berzobis*, *Berzovia* sunt dacoromane, date de oficialitățile române începând cu anul 1926. Alți lingviști, precum Nicolae Drăganu, Al. Philippide sau V. Ioniță susțin originea autohtonă a acestui nume. Localitatea are și un nume popular, *Jidovini*, pluralul lui *Jidovin* („cetate a uriașilor”) <v.sl. *Zidovinŭ* sau *DA* <*jidov* „uriaș” + suf. local *-ină*. V. Ioniță susține că, după credința poporului, uriașii din basme, numiți jidovi, au populat pământul înaintea oamenilor. Apelativul *jidov* stă la baza numelor de locuri cu ruine, considerate rămășițe ale așezărilor populate de acești jidovi. Acest apelativ stă la baza unor toponime ca *Jidioara* (*Jdioara*) sau *Jidaia* și, desigur, *Jidovini*, numele popular al Berzoviei, acolo unde s-au găsit, ca urmare a săpăturilor arheologice, urme ale unui vechi așezări preromane [V. Ioniță, *op. cit.*, p. 80].

Satul *Bigăr* apare târziu în documente, în anul 1825 când au fost aduși aici *pemii*, locuitori din Boemia, spațiu din care au fost colonizați și pemii din satele Gărâna, Brebu Nou și Sindenfeld. La un an după ce au venit pemii, satul a primit denumirea de Schnellersruhe, după numele generalului Schneller, guvernator al Timișoarei. Sensul cuvântului *bigăr* este

acela de *izbuc*, adică „loc unde apa apare la suprafața cu clocot” [DTB, vol. I, p. 81]. La Globurău, *Bigăr* înseamnă „loc unde fântânește apa, țâșnește apa din pământ”. V. Ioniță îl întâlnește și la Berzasca, unde cuvântul are înțelesul de „locul unde apare la suprafața o apă subterană, într-o regiune carstică”, deci tot un fel de *izbuc*, un postverbal al verbului *a izbucni* (despre apă), a izvorî cu putere, a ieși în cantități mari „golgă-nind”, cuvânt de origine bulgară (blg. *Izbuknuvam*) „plesnesc, dau muguri” sau în scr. *Vatra ji buknuia* („focul a izbucnit”). Printr-o deplasare de sens *bigăr* înseamnă și „stalactită”, iar în graiurile bulgărești, „peșteră”. Cu toate acestea, *bigăr* se pare că nu e nici de origine bulgară și nici de origine sârbească, ci aparține unui strat iliric vechi. Dovadă stă faptul că îl întâlnim ca nume comun în limba albaneză (*bigar*). Așadar, în română acest termen ar fi putut să rămână odată cu puținele elemente traco-dacice. Și T. Papahagi descoperă în aromână termeni ca *Bigă*, *biguri* („piatră”) și numele topic *Bigă* pe care îl trimite la alb. *Bigorr* și îl alătură pe aceasta rom. *Bihor* [V. Ioniță, „Timpul”, nr. 251, 26 octombrie, 2001, p. 2].

În urma cercetărilor arheologice, s-a stabilit că unele localități din județul Caraș-Severin datează din epoca romană și că numele acestora au fost date de către populația romană și nu de către localnici. Nu există însă dovezi clare referitoare la această perioadă, ci doar unele prezumții. Există și păreri care susțin, cu argumente lingvistice, originea preromană a unor toponime, însă, din lipsa unor dovezi foarte sigure, aceasta nu se poate demonstra. Numărul acestora nu este însă, foarte mare.

Un nume topic controversat este cel al localității *Marga*. După părerea lui V. Ioniță, *Marga* nu provine din numele de persoană *Marga*, hipocoristic al prenumelui feminin *Margareta* sau din termenul științific *morgă*, explicații acceptate de DTB. Prima atestare a localității apare în anul 1470, dar probabil că localitatea exista de pe vremea romanilor sau încă de dinaintea venirii lor. C. Suci o identifică cu așezarea romană *Pons Augusti*. Datorită așezării sale geografice și a faptului că în această zonă s-a practicat mult păstoritul, V. Ioniță crede că toponimul ar avea legătură cu lat. *Malga* cu înțelesul de „gospodărie la munte”, din care provin o serie de cuvinte existente în idiomurile romanice apusene, precum piemontezul și lombardezul *malga* „pășune”, *malges* „păstor”, *malgar* și *marge* „vânzător de lapte” sau *malgaria* „lăptărie”, toate aceste cuvinte aparținând câmpului semantic referitor la păstorit. Pe de altă parte, Ov. Densusianu într-un articol, *Irano-romanica*, publicat în „Grai și suflet”, I, nr. 1, p. 235-238, afirmă că formele romanice arată că trebuie să plecăm de la **malg* sau **marg*,

adăugând că „în iraniană consoana *r* trece frecvent în *l*”. Densusianu considera că acest cuvânt are originea iraniană și de aici a fost transmis latinilor [*Idem*, „Timpul”, nr. 98, 20 mai 1994, p. 4].

Etimologia toponimului *Mehadia* a fost pusă în legătură cu anticul *Ad Mediam* care reprezintă probabil un autohton **Mehedia*, *Mehadia* cu *h* intervocalic nenotat de romani. Originea finalei *-dia* este neclară. Încercarea de a explica toponimul din *magh. meh* „albină” nu se susține pentru că în teritoriile de limba maghiară nu există niciun derivat cu sufixul *-dia* de la *meh*. Pronunțarea *media* se explică prin căderea lui *h* intervocalic și prin asimilarea lui *e - a* la *e - e* și apoi *e* [*DTB*, vol VI, p. 35-36]. Originea autohtonă a toponimului *Mehadea*, **Mehedia*, **Mehadia* este susținută și de V. Frățilă [V. Frățilă, *Studii de toponimie și dialectologie*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2002, p. 39].

Etimologia localității *Teregova* pune anumite semne de întrebare, întrucât, deși mulți lingviști îl consideră slav, din cauza sufixului slav *-ova*, nu se știe exact ce înseamnă tema toponimului. Prima atestare a localității datează din anul 1447 (*Twreguba*), apoi peste un secol apare sub o altă formă (*Thwrygowa*), după această dată în partea finală nemiapărând *-b-*, ci regulat *-v-*, numele păstrându-și astfel un aspect slav. Forma inițială a localității ar putea avea legătură cu ar. *guva* „gaură”, cf. *gavră*, lat. *cavula*; alb. *guve*. Pentru partea de început a toponimului *Tara-*, *Turi-*, *Tără-*, *Tre-* se poate face o comparație cu localitatea aromână *Turia*. S-ar putea, așadar, și ca după venirea slavilor acest toponim de origine dacoromană să fi suferit procesul slavizării - peste vechiul **Turignva* să fi fost adoptată o pronunție slavă deformată ulterior de administrație [V. Ioniță în *Note de toponimie bănățeană*, în „Studii de limbă, literatură și folclor”, *Banatica*, vol. III, Reșița, 1976, p. 307]. V. Frățilă consideră că numele localității *Teregova* are o etimologie neelucidată, fiind probabil o adaptare a unui nume preslav, neidentificat însă, până acum [V. Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Editura de Vest, Timișoara, 1993, p. 170, nota 52].

Sorina-Mirela LUNGU

Colaborator, CJCPCT Caraș-Severin

Religie și cultură

Sfânta Parascheva - Cuvioasa ocrotitoare a românilor (I)

O mijlocitoare mult-milostivă a poporului român și rugătoare către tronul Celui Prea-Înalt, Sfânta Cuvioasă Parascheva de la Iași, adună mulțimile în toamna fiecărui an, la 14 octombrie, la cel mai mare hram din țară. Cuvioasa, cum îi spun oamenii, are o bogată tradiție, dobândită în urma îndelungatei sale așezări pe pământul românesc, încă de pe vremea domnitorului Vasile Lupu (1641).

Mulțimile adunate la Iași au o motivație în plus față de cele ce vin în restul țării la hramuri: minunile pe care mult-milostiva Sfântă Parascheva le face cu ei. Pentru multa milostivire față de neamul omenesc, putem spune că pe sfințele ei moaște s-a zidit nu numai o biserică de zid, ci și una spirituală. Prin venirea oamenilor la Iași, harul sfintei i-a ocrotit și i-a ajutat să-i slujească mai mult lui Dumnezeu, să depășească vremurile grele sau necazurile. Emoționante sunt mărturiile oamenilor care au trăit minuni ale Cuvioasei. Ele arată că împărăția cerurilor se mai coboară încă pe pământ, că Biserica lui Hristos dă încă roade. De aceea, asistând la mai multe hramuri din țară, m-am întrebat în ce măsură ele au fost organizate de oameni și în ce măsură de sfinții ocrotitori. Dar mai ales la Iași mi-am pus această întrebare, pentru că acolo harul Cuvioasei învăluie și ridică pe orice pelerin, într-un mod atât de evident, încât nimeni nu pleacă fără ajutorul Ei.

În ultima vreme, s-a vorbit, la Iași, despre un milion de pelerini care așteaptă o zi sau două pentru a se închina o clipă la moaștele Sfintei. Dar mulțimile de închinători curg zilnic în Catedrala de la Iași; oamenii o veghează, în taină, pe Cuvioasa, iar Ea priveghează pentru ei.

Despre hramul de la Iași se poate vorbi ca despre o manifestare foarte complexă, care îmbină cultura cu spiritualitatea, turismul cu rugăciunea, târgurile și festivalul de folclor cu manifestările moderne (focuri de artificii, sport, reprezentării de parașutism etc.). Sărbătoarea Cuvioasei se încadrează în manifestările dedicate *Zilelor Iașului*.

Cu câteva zile înainte de sărbătoare (pe 12 octombrie), sfintele moaște sunt duse în procesiune prin jurul Catedralei, pe bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, străzile Horia și Crișan, apoi intră pe poarta Sfântului Andrei, pentru a fi așezate în baldachinul special amenajat și ornat din fața Catedralei. Din acest moment, până în ziua de 15 octombrie, șirul pelerinilor nu se mai sfârșește. În mod tradițional, ei sosesc din Moldova. Dar, pentru marea evlavie a oamenilor, Sfânta a dobândit (și oficial, și în fapt) cinstirea națională, generală. La hram participă preoți și călugări din cuprinsul eparhiei Iașului, invitați pentru priveghere, rugăciune și slujire. Tot ca invitați speciali vin până la 20 de ierarhi români, greci sau din alte ținuturi ortodoxe, personalități politice, culturale. O mulțime imensă de pelerini îi însoțește. Forțe de ordine, elevi, autorități aduc, fiecare în felul lor, cinstire Sfintei Parascheva. Acestora li se adaugă alte mii de telespectatori, care urmăresc slujba la televizor, ascultătorii posturilor de radio și televiziune ortodoxe Trinitas și, în ultima vreme, câteva sute de cyber-pelerini, care urmăresc slujba pe Internet.

În ultima vreme, la hramul Cuvioasei, au sosit și oaspeți cerești, sfinții lui Dumnezeu, prin sfintele lor moaște sau alte relicve aduse din toată lumea. Acești oaspeți sfinți o însoțesc pe Cuvioasa până la 15 octombrie, când șirul pelerinilor ia sfârșit. Apoi procesiunea cu sfintele moaște își urmează drumul cunoscut și lucrurile intră din nou în normal.

Urmează ca cei ce au venit cu credință și necazuri să constate minunile Cuvioasei, semn că ea este vie printre noi și că nu s-au înșelat atunci când, venind la Iași, au simțit mângâiere, pace, bucurie. Aceste evidente minuni, pe care le-am auzit povestite de cei care le-au trăit, m-au făcut să evit a vorbi despre hramuri ca despre niște manifestări populare. Pentru că, deși fac parte din tradiția bisericească și populară, hramurile au partea lor tainică, reprezentată de lucrarea credinței oamenilor și a harului lui Dumnezeu. Putem spune că Dumnezeu, în acest cazuri, se folosește

de tradiția omenească, găsind prilej pentru întoarcerea la credință și înduhovnicirea omului, prin minunile pe care le fac sfinții și prin Sfintele Taine și slujbe. Iar acest har se revarsă peste întreaga făptură prezentă, chiar și din întâmplare, la hram.

Pentru ieșeni și pelerini, hramul este și un bun prilej de lucrare a virtuților creștine, dar și de alte manifestări laice: pelerinilor li se împart pachete și ceai cald, se organizează târguri de bunuri de larg consum și ale meșterilor populari, Sărbătoarea Vinului (în Piața Independenței), demonstrația de parașutism (pe explanada Teatrului Vasile Alexandri), colocvii, concerte, spectacole de dans sportiv, focuri de artificii etc.

Și în vremea comunismului, când forțele de ordine îi monitorizau atent pe oamenii prezenți la hram, pelerinajul la Cuvioasa nu s-a întrerupt. Dura, poate, zile în șir, când oamenii care de ziua ei erau la serviciu sau aveau funcții importante și nu trebuia să fie văzuți veneau, discret și cuviincios, să-i aducă închinare.

Religiozitatea unora dintre cei prezenți mai are câte ceva superstițios. Dar acesta este numai semnul unei îndelungate tradiții și al unei credințe simple, așa cum izvorăște din inima oamenilor, fără știință teologică prea multă. De fapt, teolog este cel care se roagă, nu cel cu multe cunoștințe, și la acești teologi vine, tainic, sfânta și le schimbă viața.

Cei mai mulți dintre cei prezenți își exprimă bucuria, credința și dragostea pentru Cuvioasa prin așteptare răbdătoare, rugăciune, mulțimea de flori sau prin cuvinte. Parcă cei prezenți ar dori ca hramul să nu se mai sfârșească niciodată. Dar pentru noi, care trăim în timp, rămâne, la final, un regret și o îndoială: oare, anul viitor, vom mai putea fi alături de Cuvioasa?

**Sfânta Cuvioasă
Parascheva - Călin
Bogătean (Târgu Mureș)**
Fotografie din Arhiva CNCPCT

Racla cu moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva, cea mai milostivă și mai cinstită sfântă a românilor

Fotografie de Iuliana Băncescu

În minunile Sfintei Parascheva ni se revelează pronia lui Dumnezeu, care se odihnește în Sfânta, făcând trupul ei fără stricăciune și duhul ei lucrător și după moarte, mijlocind la Dumnezeu împlinirea cererilor oamenilor. Un ocean de smerenie i-a învăluit viața aici, pe pământ; un ocean de slavă îi învăluie viața din împărăția cerească. Astfel, mult-milostiva Parascheva strălucește cu slavă nepământească în împărăția lui Dumnezeu. Această slavă este pentru ea hrană, îmbrăcăminte, iubire, rugăciune, comuniune; este totul. Dar Dumnezeu a vrut să o slăvească pe Sfânta Sa și pe pământ, pentru ca să arate slava cerească de care se bucură ea la Dumnezeu și pentru ca Însuși El să se proslăvească prin minunile pe care le face prin ea. De aceea, a binevoit Dumnezeu ca, după moarte, Sfânta să fie cunoscută și cinstită și de oameni, care în timpul vieții nu i-au înțeles sfîntenia și nu au apreciat-o așa cum s-ar fi convenit.

Minunile Sfintei Parascheva ne fac astăzi să înțelegem mai bine împărăția lui Dumnezeu. Prin ea, împărăția cerească coboară pe pământ și devine accesibilă simțurilor noastre, fiecăruia după credința și curăția

sa. I-a dat Dumnezeu Sfintei să înțeleagă sensul pe care L-a pus El în lume de la întemeierea acesteia și știința de a o îndrepta spre scopul cu care a creat-o - desăvârșirea, fericirea, slava lui Dumnezeu.

Minunile Sfintei Parascheva nu sunt simple lucrări mecanice. Harul lui Dumnezeu nu lucrează asupra lumii în chip mecanic, irațional, ci ca răspuns la iubirea omului pentru Dumnezeu și sfinți și la căutarea lui Dumnezeu. Ele au ca scop desăvârșirea cea atotcuprinzătoare, care cuprinde vindecarea de boli și patimi, întărirea credinței și a Bisericii, izbăvirea de necazuri și de demoni, ajutor în lucrurile acestei lumi și multe altele, pe care numai Dumnezeu le cunoaște, pentru ca întreaga făptură să-i aducă Lui doxologie. Prin minunile sale, Sfânta Parascheva restaurează chipul omului creat de Dumnezeu, bun foarte, dându-i încă o șansă spre a se ridica spre El. Prin aceleași minuni, ea îi face pe oameni să preguste împărăția lui Dumnezeu, încă din această viață. Și odată răniți de săgeata Duhului Sfânt, să înseteze după viața veșnică și să socotească drept gunoaie lucrurile acestei lumi, ajutându-i să pășească spre nepătimire.

De multe ori, minunile sfintei au fost cercetate și confirmate de știință. De exemplu, un bolnav care prezenta toate simptomele de cancer, dintr-o dată s-a făcut sănătos. Este o minune. În ce chip însă se produc ele, rămâne taina lui Dumnezeu. Socotim că Dumnezeu, care a creat lumea din nimic, cunoaște rațiunile făpturii Sale și poate remedia în chip minunat tot ceea ce face ca această făptură să sufere și să fie depărtată de El.

Sfânta Parascheva vorbește științelor de astăzi în felul său, așa cum numai sfinții pot să vorbească, din lumea lui Dumnezeu, lumii noastre atinse de stricăciune și fărădelege. Sfânta învață fizica și chimia că materia organică atinsă de prezența Duhului Sfânt nu se supune putreziciunii, învață biologia că rostul omului nu se rezumă numai la ceea ce este el aici pe pământ; că, dincolo de organic, de fiziologie, omul are scânteia suflării divine, sufletul, și că însuși organicul vădește ordine și armonie, fiind creat de rațiunea divină; învață psihologia că sufletul este viu și după moartea trupului, îi învață pe materialști, pe nihilști și pe atei că există Dumnezeu, îi învață pe filosofi că sensul vieții omului este, cum minunat spunea Sfântul Serafim de Sarov, „dobândirea Duhului Sfânt”, că Dumnezeu este Persoană vie și lucrătoare. Învață toate științele că sensul vieții trebuie pus în legătură cu veșnicia, cu Dumnezeu, că, dacă nu au ajuns la Dumnezeu, științele sunt meschine și fără sens; că, fără

Dumnezeu, ele se mișcă în cercul strâmt al rațiunii omenești, fiind prizonierele propriilor neputințe și contradicții.

Dumnezeu s-a folosit de Sfânta Parascheva pentru a ne stârni și nouă râvna, văzând sfințenia la care poate ajunge smerita făptură omenească. Mai ales omul contemporan are nevoie de modele, de exemple de viață creștină. Iar dacă exemplele vii s-au împuținat prea mult sau dacă ochii noștri sunt prea învăluiți de ceața patimilor și nu le mai văd, ne-a dat-o Dumnezeu pe Sfânta Sa, ca să vedem roadele unei vieți pline de nevoițe și de virtute. Pentru cei credincioși, Sfânta Parascheva este mângâierea și nădejdea că moartea nu spune ultimul cuvânt și nu pecetluiește definitiv destinul omenesc, că necazurile din viața de aici vor fi prefăcute în slavă la Dumnezeu. Pentru cei necredincioși Sfânta este fulgerul care brăzdează întunericul necredinței și al patimilor, pentru ca astfel, zărind măcar lumina lui Dumnezeu, sufletul împietrit să pornească pe căile Luminii, părăsind întunericul ce l-a stăpânit vreme de cine știe câți ani.

Dacă sfinții care trăiesc pe pământ (câți va mai fi lăsat Dumnezeu în viață) ne arată nevoițele care fac ca viața omului să se sfințească, Sfânta Parascheva ne arată slava omului îndumnezeit. Toți cei ce-i stau prin preajmă simt că ea ne ridică poverile și ne înalță duhovnicește, mângâindu-ne cu mângâierea cu care ea însăși a fost mângâiată de Dumnezeu. Privindu-i trupul nestruciat, meditănd la viața ei, la nevoițele peste fire din pustie, ne vedem ca într-o oglindă viața noastră păcătoasă, dar dobândim și râvna de a ne schimba. *(Continuare în numărul următor)*

Dr. Iuliana BĂNCESCU

Cercetător științific II, CNCPCCT

Ecouri

Cântecele Oltului

Anul acesta, editia a XLV-a a Festivalului „Cântecele Oltului” de la Calimănești a avut loc în perioada 17-18 august.

Ca întodeauna, la festival au participat ansambluri și formații folclorice din județele străbătute de Olt, de la izvoare până la vărsare (Brașov, Harghita, Sibiu, Olt, Teleorman și Vâlcea). Anul acesta au lipsit reprezentanții județului Covasna, în schimb au participat două ansambluri maghiare din județul Harghita și invitatul special (de mai bine de cinci ani) - Ansamblul Folcloric *Alunelul* din Pielești, județul Dolj.

Manifestările care fac parte din acest festival au început cu parada formațiilor participante, de-a lungul

șoselei principale ce străbate orașul, urmată de popasul artistic din fața Pavilionului Central al stațiunii Călimănești, unde au fost prezente și oficialitățile județene și orășenești.

Participanții au fost salutați de președintele și de alți membri ai Consiliului Județean Vâlcea, de parlamentari vâlceni și, bineînțeles, de primarul orașului, domnul Florinel Constantinescu. În fața acestora, ca și în prezența unui public format în majoritate din persoane aflate în stațiune, fiecare formație și-a „prefațat”, dacă putem spune așa, programul pe care urma să-l prezinte în festival.

Festivalul propriu-zis a avut loc în aer liber, pe scena din parcul Casei de Cultură „Florin Zamfirescu” din localitate.

Reprezentanții ansamblurilor folclorice s-au întrecut, pe parcursul a peste cinci ore, în cele trei probe impuse de Regulamentul festivalului: Concursul de Frumusețe, dotat cu Trofeul „Frumoasa Oltului”, Concursul de Interpretare „Doina Oltului” - cu cele două secțiuni: soliști vocali - interpretarea unui cântec de pe Valea Oltului (doină, baladă, cântec propriu-zis) și soliști instrumentiști - și Concursul „Cel mai frumos costum” - pereche de purtători ai costumului popular.

Juriul - format din: acad. Sabina Ispas, director al Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, prof. univ. dr. Ilie Moise - Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, conf. dr. Ioan St. Lazăr - Râmnicu Vâlcea, Elena Gavriluțiu - șef birou, CNCPCT, prof. Ioan Pumnea - Brașov, prof. Elena Stoica - director CJCPCT Vâlcea - a acordat următoarele premii:

Frumoasa Oltului: Andreea Gabriela Șerban (Teliu, jud. Brașov).

Soliști vocali:

Premiul I (ex aequo): Florin Părău (Agnita, jud. Sibiu),
Corina Dobrinescu (Costești, jud. Vâlcea);

Premiul II: Irina Deac (Toplița, jud. Harghita);

Premiul III: Florina Covaci (Teliu, jud. Brașov).

Soliști instrumentiști:

Premiul I: Agoston Imre - vioară (Tomești, jud. Harghita);

Premiul II: Marcel Moldovan - vioară (Toplița, jud. Harghita).

Cel mai frumos costum:

Premiul I: Ioan Șandru și Lăcrimioara Popa (Bărbătești, jud. Vâlcea);

Premiul II: Barta Szbdloci și Laszlo Orsolya (Plăieșii de Jos, jud. Harghita);

Premiul III: Gabriela Vișan și Alexandra Voiculeț (Videle, jud. Teleorman).

Au mai fost acordate și *două premii speciale* pentru:

Întreaga activitate privind valorificarea scenică a repertoriului coregrafic din zona Brașov: prof. Ioan Pumnea (Brașov);

Prezență scenică: Anastasia Mălina Ciolca (Toplița, jud. Harghita).

Organizatorii și juriul festivalului au acordat diplome tuturor ansamblurilor participante în concurs, după cum urmează:

- Ansamblului *Zargeboglar* al Căminului Cultural Plăieșii de Jos (jud. Harghita), pentru *virtuozitatea jocului popular bărbătesc*;

- Ansamblului *Csankotorony* al Căminului Cultural Tomești (jud. Harghita), pentru *virtuozitate și prezență scenică*;

- Ansamblului *Rapsodia Călimanilor* - junior al Centrului Cultural Toplița (jud. Harghita), pentru *valorificarea folclorului din spațiul românesc al Harghitei*;

- Ansamblului *Cununa* al Casei de Cultură Agnita (jud. Sibiu), pentru *valorificarea și interpretarea cântecului ritual*;

- Ansamblului *Flori de Romanați* al Centrului Cultural Dobrosloveni (jud. Olt), pentru *autenticitate*;

- Ansamblului *Brădulețul* al Căminului Cultural Bărbătești (jud. Vâlcea), pentru *valorificarea scenică a repertoriului coregrafic*.

Dincolo de premii, trebuie făcute câteva comentarii.

În primul rând, faptul că această a XLV-a ediție a Festivalului „Cântecele Oltului” a fost una dintre cele mai bune din ultimii ani. Ansamblurile care au evoluat în festival au venit cu repertorii folclorice și coregrafice autentice, reprezentative pentru zona din care proveneau. Din evoluția pe scenă a fiecărei formații și a fiecărui interpret în parte a răzbătut bucuria de a cânta sau de a dansa și de a purta costumul popular. Au fost admirate și apreciate costumele maghiare din Harghita, dar și costumele din Teleorman, cele din „lada de zestre a bunicii”, din Bărbăteștii Vâlcei, cele din Toplița, unde influența bucovineană, de la cei de peste munte, este predominantă, cele elegante, prin sobrietatea lor, ale celor din Agnita, precum și cele din Teliu sau cele din Dobrosloveni, atât de reprezentive pentru zonele lor.

Duminică, în a doua zi a festivalului, după festivitatea de premiere, ansamblurilor care au evoluat în concurs li s-au alăturat, într-un spectacol folcloric de calitate, care a ținut până târziu în noapte, și alte ansambluri: Ansamblul *Alunelul* al Căminului Cultural din Pielești, (jud. Dolj),

Ansamblul Folcloric *Purtata Avrigului* al Casei de Cultură din Avrig (jud. Sibiu) și formațiile vâlcene Ansamblul *Moștenitorii* al Căminului Cultural din Pietrari și Grupul Folcloric *Haiducii* al Căminului Cultural Armășești.

O altă remarcă este cea privind numărul mare de tineri din aceste ansambluri, ceea ce reprezintă, se poate spune, o certitudine, mereu reînnoită, că folclorul nu piere, că purtătorii lor vor duce mai departe valorile culturii populare.

O altă manifestare din programul festivalului a fost Colocviul „Festivalul «Cântecele Oltului - 45», un proiect cultural care promovează folclorul autentic al tuturor comunităților străbătute de Olt, unind sub semnul artei populare pe toți românii, indiferent de etnie“. Colocviul a debutat cu prezentarea filmului retrospectiv *Cântecele Oltului - 45*, realizat de Amalia și Bogdan Boari - o montare cronologică (pe baza documentelor filmice, și nu numai, aflate în arhiva CJCPCT Vâlcea) a celor mai reprezentative momente din edițiile festivalului. Filmul celor doi realizatori este rezultatul unei munci „de Sisif” - sute de ore de vizionare, urmate de tot atâtea ore de analiză și de montare. Rezultatul poate fi, oricând, o parte importantă a unei monografii a festivalului, cu aspectele ei de adevărată istorie culturală și științifică, dar și socială, nu doar a Călimăneștiului, ci a întregului spațiu din care au provenit ansamblurile, formațiile și interpreții, pe parcursul a 45 de ani, participanți la această manifestare care a fost încă de la începuturi prestigioasă (personalități, personaje, autorități, interpreți, interpretări, evoluții scenice etc.)

Participanții la colocviu au apreciat filmul - ideea și conținutul -, arătând că din acesta răzbate latura cultural-științifică, artistică și, în același timp, educativă a manifestărilor Festivalului.

Trebuie reținută aprecierea doamnei acad. Sabina Ispas, conform căreia filmul *Cântecele Oltului - 45* poate fi un prim pas pentru un studiu amplu și aprofundat al locului și rolului festivalurilor de-a lungul timpului.

Pentru tot ce a însemnat în acest an Festivalul „Cântecele Oltului”, merită aprecieri toți participanții (interpreți, conducători de formații, invitați, juriu), iar organizatorii, mulțumiri: CJCPCT Vâlcea, Primăria Orașului Călimănești, Casa de Cultură „Florin Zamfirescu” Călimănești, sub egida Consiliului Județean Vâlcea și cu binecuvântarea Sfintei Mânăstiri Cozia.

Elena GAVRILUȚIU
șef birou, CNCPCT

Expoziția retrospectivă de artă naivă: Nicolae Burcă - 76 de ani

Pe 15 august a.c., de Sfântă Marie, am participat, împreună cu Nicolae Burcă, la manifestările prilejuite de *Ziua Comunei Laza*, care se află la doar 12 km de municipiul Vaslui. O comună frumoasă, cu oameni foarte primitivi și gospodari. Printre multele evenimente, s-a numărat și expoziția de artă naivă a lui Nicolae Burcă, realizată cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Argeș. În total, 30 de lucrări, pe care pictorul le-a donat comunei sale natale, Laza.

O parte dintre lucrări a fost obiectul unei expoziții anterioare - *Argument atitudinal: Marius Cristea și Nicolae Burcă* - din data 3 iulie a.c., deschisă la Galeria de Artă „Metopa” din Pitești.

Nicolae Burcă (n. 27 iulie 1937), locuiește, din anul 1968, în Pitești și este printre puținii pictori naivi care reprezintă Argeșul la expoziții de profil. Are peste 50 de participări la expoziții de grup, dar și personale. Anul trecut (27 iulie 2012), a avut loc, la Galeria de Artă Naivă a Muzeului Județean Argeș, *Expoziția aniversară - Nicolae Burcă la 75 de ani*.

Lucrările au fost expuse în holul școlii Gimnaziale „Mihai Eminescu” din Laza și, după cum au promis autoritățile locale, expoziția va deveni permanentă. Numele școlii din localitate este dat în onoarea celui care a fost și revizor școlar la sfârșitul secolului al XIX-lea. Poetul nota, la 27 aprilie 1876: „inspectând astăzi școala din comuna Laza, am aflat prezenți

La copt bostani - Nicolae Burcă
Fotografie din Arhiva CNCPCT

15 elevi din 41 înscriși. Cetirea și scrierea merg bine (...). Localul și instrucția fac o impresie destul de multămitoare!”.

Arta naivă, numită convențional artă primitivă, permite, cum subliniază Victor Ernest Mașek „comuniunea totală dintre ființa noastră și ființa ascunsă a lucrurilor, dominația intuiției asupra premeditării și un elan imaginativ neinhibat de nicio convenție sau canon impuse prin educație”.

Intenția lui *‘Nea Culiță al lui Ionică* (cum îi zic localnicii lui Nicolae Burcă), în demersul său artistic pe care l-a oferit publicului, este simplitatea povestirii, prin crearea unei imagini personale și a unui deznodământ „evident” vizual. Satirizarea unor situații reale se face prin referința la cadrul rural (povestea „câmpului”, casa părintească, lacul), simbol al nostalgiei pentru copilăria fericită. Autorul se folosește de proverb, de glumă, de „gura lumii” (*omul dus de nas, lupta pentru ciolan, dracul înconjoară lacul*) pentru a sublinia categorii umane, pe care le îngroașă până la caricatură.

Autorul realizează și peisaje, unde „florile sunt frumoase ca stelele, iar iarba are un verde catifelat”, cum sublinia pictorul și profesorul Gheorghe Pantelie, în presa locală (Buletin Cultural Argeșean, nr. 3/2005), dar și portrete, ca în cazul expoziției de față (*Bețivul, Vlad Țepeș, samurai*), inspirate din alte picturi sau versiuni originale.

În plus, ca un inedit pentru o expoziție de acest gen, a fost *limita vizuală* oferită de un *print* de mari dimensiuni (7/3 m!), reprezentând biserica din satul natal. Este *opera* artistului vizual Marius Cristea, un omagiu pentru colegul său de breaslă. Vizitatorii s-au arătat puternic impresionați de acest desen grafic și de realizarea sa.

Mulțumim celor care ne-au sprijinit în acest demers, primarului din Laza, Emilian Agafiței, doamnei Rodica, verișoara lui Nicolae Burcă, și familiei Chircioaei, care ne-a fost gazdă bună pe tot sejurul nostru. Locuința lor se afla la câțiva pași de casa în care s-a născut artistul. Casa părintească nu mai există, dar a rămas - vizual -, în tablouri, ferecată ca într-o poveste. Într-un fel, *‘Nea Culiță* s-a întors acasă.

Text și fotografiile de
Sorin-Dănuț RADU
Referent, CJCPCT Argeș

*Agenda**

Argeș

18-20 octombrie – Pitești - Teatrul „Al. Davila”

Tabăra Națională de Creație „Pe aripile poeziei” - ediția a XI-a.

26-27 octombrie – Pitești - Muzeul Județean Argeș - Galeria de Artă Naivă

Expoziția Națională de Artă Naivă - ediția a XLV-a.

Bihor

10-11 octombrie – Oradea

Festivalul-concurs de Folclor Interjudețean „Cântec mândru de pe Criș” - ediția a III-a.

București

15-18 octombrie – Alba Iulia

Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale organizează ediția a XX-a a Colocviilor Centrului Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, cu tema Patrimoniul cultural imaterial - tradiție și imagine. În acest an se abordează următoarele subiecte:

*N.R. Informațiile de la această rubrică sunt furnizate de centrele județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale. Pentru confirmări, vă rugăm consultați organizatorii.

- Elemente de patrimoniu cultural imaterial;
- Tezaur Uman Vii;
- Protejare - viabilitate și tradiție.

Aplicația de teren va avea tema *Alba - valori de patrimoniu cultural imaterial* și se va desfășura în data de 17 octombrie a.c. Cu acest prilej, se va aniversa prima ediție a *Zilei naționale a patrimoniului cultural imaterial*, împreună cu purtători și păstrători de elemente de patrimoniu cultural imaterial din județul Alba. Parteneri: Consiliul Județean Alba și Centrul de Cultură „Augustin Bena” Alba.

Buzău

1 octombrie – Buzău - Sala Consiliului Județean
Spectacol organizat cu prilejul *Zilei Pensionarilor*.

5-6 octombrie – Berca

Festivalul Cârnaților de Pleșcoi.

12 octombrie – Cislău

Festivalul „Legendele Cislăului”.

13 octombrie – Siriu

Festivalul de Folclor „Music Factory”.

14-21 octombrie – Pârscov

Concursul Național de Creație Literară „Vasile Voiculescu”.

26 octombrie – Bălăceanu

Serbare folclorică.

Caras-Severin

3-4 octombrie – Buchin

Festivalul „Ana Munteanu” - ediția a IV-a.

6-7 octombrie – Șopotu Nou

26 octombrie – Teregova

26-27 octombrie – Feneș, com. Armeniș

Întâlniri cu fiii satului.

6-29 septembrie - Timișoara, Bogâltin

Festivalul-concurs Național de Interpretare Vocală „Mariana Drăghicescu” - ediția a XI-a.

12 octombrie – Caransebeș

Festivalul Comunităților Etnice din Banat - ediția a XIII-a.

14-15 octombrie – Armeniș

Ruga Rromilor.

24-25 octombrie – Glimboca, Oțelu Roșu

Festivalul de Folclor „Afilon Lațcu”.

25-26 octombrie – Moldova Nouă

Zilele Culturii la Moldova Nouă.

Constanța

11 octombrie – Constanța - Școala nr. 8, cu clasele I-VIII și Colegiul Național de Artă „Regina Maria”

16 octombrie – Constanța

„Cuvioasa Parascheva în tradiția populară - Blestemul Moaștelor Sfintei Parascheva”.

12 octombrie – Ovidiu

Zilele Recoltei - tradiții și obiceiuri de toamnă - spectacol folcloric susținut de Grupul „Mugurașii” al Casei de Cultură Ovidiu.

14 octombrie – Valu lui Traian

Sărbătoarea „Cuvioasa Parascheva în tradiția populară - punte spirituală între școală și biserică” și hramul bisericii din localitate.

16 octombrie – Constanța - Școala „Aurel Vlaicu”

Sărbătoarea „Cuvioasa Parascheva în tradiția populară”.

17 octombrie – Constanța - Școala „Constantin Brâncoveanu”

Sărbătoarea „Cuvioasa Parascheva - tradiții și obiceiuri”.

17 octombrie – Topraisar - Liceul Tehnologic

Sărbătoarea „Cuvioasa Parascheva în spiritualitatea creștină”.

23 octombrie – Constanța - Școala Gimnazială nr. 31

Sărbătoarea „Sfântul Dumitru - tradiții și obiceiuri”.

25 octombrie – Constanța - Școala nr. 38 „Dimitrie Cantemir”

Manifestări cultural-artistice: „Sfântul Dumitru - punte spirituală între religie, istorie, tradiții și obiceiuri populare” și Zilele Școlii nr. 38 „Dimitrie Cantemir”.

25 octombrie – Constanța - Școala nr. 20 „Marin Sorescu”

Sărbătoarea „Sfântul Dumitru - tradiții și obiceiuri populare” și cuvânt de învățătură creștină ținut de pr. prof. Neculai Tătaru.

Pe prisă - Costel Iftinchi (Iași)

25-27 octombrie – Murfatlar - Școala nr. 2

Zilele Murfatlarului.

27-29 octombrie – Mihail Kogălniceanu

Zilele Culturii Armânești - ediția a X-a. Organizator: Comunitatea Aromânilor din România - Filiala Constanța, în parteneriat cu Primăria și Consiliul Local din Mihail Kogălniceanu.

28 octombrie – Constanța - Colegiul Național de Artă „Regina Maria”
Sărbătoarea „Sfântul Dumitru în tradiția populară”.

Dolj

14-19 octombrie – Craiova

Festivalul-concurs Național al Interpreților Cântecului Popular Românesc „Maria Tănase” - ediția a XXII-a. Dintre manifestările festivalului fac parte și cele ce se organizează miercuri, 16 octombrie, în foaierea Teatrului Național „Marin Sorescu”: *Expoziția de Portrete „Maria Tănase”, Expoziția de Fotografie „Maria Tănase” și lansarea culegerii Folclor muzical din Oltenia*, două volume, a folcloristului dirijorului și compozitorului Constantin Arvinte.

25-27 octombrie – Craiova

Târgul meșterilor populari, organizat împreună cu Muzeul Olteniei.

Galați

1 octombrie – Galați

Concert dedicat *Zilei Internaționale a Vârstnicilor*, susținut de Fanfara „Valurile Dunării”.

4-6 octombrie – Galați

„Sărbătoarea recoltei” - manifestare etnoculturală.

11 octombrie – Galați

Festivalul Euroregional de Muzică Populară pentru Copii și Tineri Interpreți „Perla Dunării” - ediția a VI-a. Concursul se desfășoară pe două categorii de vârstă: 6-11 ani și 11-18 ani. Preselecția are loc vineri, 4 octombrie.

11-13 octombrie – Galați

„Umor La Mila 80” - festival național de epigramă - ediția a XVI-a, organizat în parteneriat cu „Verva”, Clubul Umoriștilor din Galați și Centrul Militar.

11, 25 octombrie – Galați

„Clepsidra” - concerte filantropice pentru persoane din categorii defavorizate.

Petrecere - Ioan Măric (Bacău)

25 octombrie – Galați

„A venit toamna” - expoziție a Clasei de Artă Fotografică.

25 octombrie – Galați

Manifestări dedicate *Zilei Armatei*.

26 octombrie – Galați

„La români, de sărbători”.

26-27 octombrie - Galați

Festivalul Brânzei și al Pastramei la Dunărea de Jos „Răvășitul oilor”.

27 octombrie – Cavadinesti

„Sărbătoarea Cântecului și Jocului Horincean” - festival de folclor județean - ediția a XVIII-a.

29 octombrie – Galați

Sub genericul „Seri culturale ale etniilor”, au loc manifestări ale comunității turce.

31 octombrie – Galați – Teatrul Muzical „Nae Leonard”

Seară de folclor.

31 octombrie – Valea Mărului

Festivalul de Folclor „Flori de Măr”.

● În colecția „cArtESEŢE”, vineri, 4 octombrie, apare volumul III - proză, iar joi, 24 octombrie, apare volumul XV - poezie.

● Revista „Dunărea de Jos”, nr. 139, a Centrului de Cultură „Dunărea de Jos” este lansată marți, 15 octombrie.

● În perioada 30-31 octombrie, are loc, în localități din județ, cercetarea de teren cu tema „Chimnița - depozitar al tradiției și prelucrării și păstrării vinului”.

Giurgiu

1 octombrie – Mironești

Ziua Internațională a Persoanelor Vârstnice - spectacol realizat de elevii Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Giurgiu pentru persoanele vârstnice de la Căminul de bătrâni din Mironești.

14 octombrie-22 noiembrie – Giurgiu și localități din județ

Festivalul Culturii Vlăsceane - ediția a V-a - festival care urmărește descoperirea și promovarea folclorului vlăscean.

15 octombrie – Giurgiu

„Toamnă muzicală” - spectacol de deschidere a cursurilor Școlii Populare de Arte Giurgiu.

19 octombrie – Giurgiu

„Magia dansului” - festival național de dans modern și dans aerobic pentru copii - ediția a II-a, organizat de Centrul Cultural Local „Ion Vinea” Giurgiu.

Gorj

5-6 octombrie – Crasna

Zilele Comunei Crasna. Întâlnire cu Fiii satului.

6 octombrie – Târgu Jiu

Ziua Recoltei - manifestări etnofolclorice - expoziții de produse și utilaje agricole, târg al meșterilor populari, spectacole folclorice. Organizatori: Consiliul Local și Primăria Târgu Jiu, în parteneriat cu Ansamblul Artistic

Profesionist „Doina Gorjului”, CJCPCT Gorj, alte instituții culturale județene.

6-13 octombrie – Hobița

Tabăra de Sculptură în Lemn „Acasă la Brâncuși” - ediția I, organizată de Fundația „Casa Brâncuși” - Hobița și CJCPCT Gorj.

7 octombrie – Tismana

Sărbătoarea Castanului - Simpozionul „Castanul, arborele emblemă al Tismanei” - expoziție de fructe de sezon, spectacol folcloric.

10 octombrie – Bumbăști-Pițic - Muzeul Satului

Expoziție de țesături și costume populare vechi.

13 octombrie – Rovinari

Ziua Recoltei - expoziții de artă populară și produse tradiționale, spectacole folclorice.

14 octombrie - Alimpești, Bărbătești, Bâlteni, Cătunele, Padeș, Săulești, Slivilești, Stejari, Runcu, Telești, Turceni, Văgiulești

Nedei și hramuri de Sfânta Parascheva.

14 octombrie – Bâlteni

Hramul bisericii din Bâlteni - sărbătoare comunitară.

14-30 octombrie – Gabrovo (Bulgaria)

Expoziția retrospectivă „GORJFEST 2006-2013” - organizată de CJCPCT, sub patronajul Consiliului Județean Gorj.

19-23 octombrie – Târgu Jiu și localități din județ

Cursuri de dans popular gorjenesc - ediția a V-a, organizate de CJCPCT Gorj, în parteneriat cu Fundația Culturală „Doina” din Rotterdam (Olanda) și Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului”.

20 octombrie-10 noiembrie - Țânțăreni

„Toamna culturală” - expoziții de carte și de artă plastică, spectacole artistice.

24-27 octombrie – Târgu Jiu și Runcu

Festivalul Național de Umor „Ion Cănașoiu” - ediția a XXI-a și Salonul Internațional de Caricatură - ediția a II-a. Organizator: CJCPCT Gorj, în parteneriat cu: Biblioteca Județeană, Școala Populară de Arte, Consiliul Local

La baltă - Dumitru Ștefănescu
(Brăila)

Runcu, Asociația Epigrafiștilor din România, Asociația Caricaturiștilor din România, Societatea Umoriștilor Gorjeni, Liga Culturală „Fiii Gorjului” București, Asociația Caricaturiștilor din Bulgaria, sub egida Consiliului Județean Gorj.

25 octombrie – Rovinari
Târgul Creatorilor Popolari.

Harghita

1 octombrie-30 noiembrie – Odorheiu Secuiesc

„A dansa...” - manifestare organizată în colaborare cu Asociația Culturală și de Tineret „Văcărești”.

12 octombrie – Mediaș

Vernisajul expoziției cu materialul Taberei foto de la Mediaș.

12 octombrie – Toplița

Spectacol prezentat de Ansamblul „Rapsodia Călimanilor” al Centrului de Cultură Toplița de Ziua Pensionarilor.

18 octombrie-24 noiembrie – Miercurea-Ciuc

Curs de formare profesională a adulților, cu specializarea fotograf.

20 octombrie – Odorheiu Secuiesc

Vernisajul Salonului Harghitean și *Zilele Picturii Maghiare*. Se editează și *Catalogul Salonului Harghitean*.

24-27 octombrie – Bălan

Festivalul Internațional de Dansuri Populare „Botorka” - ediția XVII-a.

● **Ansamblul „Rapsodia Călimanilor” al Centrului de Cultură Toplița prezintă spectacole folclorice în localitățile Bilbor (13 octombrie) și Subcetate (26 octombrie).**

Iași

4-5 octombrie – Iași

Festivalul de Folclor „Trandafir de la Moldova” - ediția a XLV-a; organizator: CJCPCT Iași; participă ansambluri folclorice din județele Bistrița-Năsăud, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui, Republica Moldova și Ucraina.

Ifov

5 octombrie – Voluntari

Ziua Educației - concert simfonic.

11-13 octombrie – Tunari

Festivalul Toamnei - complex de manifestări cultural-artistice și etnofolclorice.

15 octombrie – București - Ateneul Român

Concert extraordinar susținut de Orchestra Simfonică București, în cadrul *Zilelor Culturii Ruse*. Manifestarea este organizată în colaborare cu Ambasada Rusă la București.

25-27 octombrie – Măgurele

Suită de manifestări culturale reunite în cadrul Festivalului Toamnei.

Maramureș

6 octombrie – Remeș

„Obiceiuri de toamnă la ucraineni” - festival județean, cu invitați din Ucraina (ansambluri artistice de tineret) - ediția a XIII-a.

19-28 octombrie - Codru

Tabăra Națională de Fotografie - ediția a XI-a.

Mehedinti

5-6 octombrie – Drobeta-Turnu Severin

„Toamnă severineană” - complex de manifestări culturale.

Prahova

4 octombrie – Băicoi

„A venit toamna!” - spectacol folcloric susținut de Ansamblul „Crăișorul”.

4-6 octombrie – Mizil

Zilele Toamnei la Mizil - manifestări cultural-artistice și științifice.

4-20 octombrie – Cerașu

Ateliere de creație populară - prelucrarea lemnului.

5, 12, 19, 26 octombrie – Bușteni

Stagiunea muzicală de la Bușteni - recitaluri.

5-6 octombrie – Plopeni

Festival național de epigrame - ediția a III-a.

5-6 octombrie – Urlați

Zilele Toamnei la Urlați - manifestare complexă, din care fac parte: spectacole, concursuri, expoziții de produse agricole și de artă meșteșugărească.

6 octombrie – Cocorăștii Mislui

Sărbătoarea Recoltei - ediția a IX-a - serbare câmpenescă, târg de produse agro-alimentare, spectacole folclorice.

8-14 octombrie – Breaza**Târg de toamnă și bălci tradițional.**11-12 octombrie – Ploiești - Teatrul „ Toma Caragiu”

Festivalul Castanilor - festival-concurs de muzică folk, in memoriam Gabi Dobre - ediția a XIV-a.

12-13 octombrie – Filipeștii de Pădure**Festivalul Toamnei - manifestări etnoculturale.****14 octombrie – Bertea****Sărbătoarea Țuicii de Bertea - târg tradițional de toamnă și spectacol folcloric.****14 octombrie – Izvoarele - Căminul Cultural Homorâciu****Târg tradițional de toamnă și spectacol folcloric.**16-17 octombrie – Câmpina

Festivalul Folkcampfest - ediția a II-a.

19 octombrie – Bălțești**Festivalul Toamnei - sărbătoare tradițională locală.****20 octombrie – Starchiojd****Serbările Toamnei la Starchiojd - manifestări etnoculturale.**20-25 octombrie – Plopeni

Festivalul „Bucuriile toamnei” - complex de manifestări cultural-artistice și sportive - ediția a VIII-a.

25 octombrie – Câmpina

Salonul de Toamnă „Artfoyer” - expun 12 artiști plastici din zona Câmpina.

26 octombrie – Bănești**Sărbătoarea Recoltei - târg tradițional.****26 octombrie – Cerașu****Festivalul Munților - manifestare etnofolclorică, care cuprinde: târg tradițional de toamnă, expoziție de țesături și cusături, spectacole folclorice și „Hora satului”.****Satu Mare**17 octombrie – Satu Mare - Galeria de Arte Plastice a Primăriei Satu Mare

Vernisajul expoziției colective de artă plastică Alexandru Ardelean, Bihari Beatrix, Dulanyi Agi, Dragoș Vasile și Szodoray Paradi Hajnalka.

18 octombrie – Satu Mare

„Luminătorii satelor” - Gala animatorilor culturali din județul Satu Mare - ediția a III-a.

Sălaj18-20 octombrie – Cehu Silvaniei - Casa de Cultură

Concursul Național de Teatru „Padif”.

19 octombrie – Zalău - Casa de Cultură a Sindicatelor**„Antologia dansului popular maghiar”.****Sibiu****12-13 octombrie - Moșna****Festivalul Verzei - ediția a VII-a. În cadrul Festivalului, se reunesc producătorii agricoli din localitate, pentru a-și vinde recolta de peste an. Au loc expoziții cu produse agricole și spectacole folclorice.**● Pe tot parcursul lunii, se desfășoară manifestări, sub genericul *Zilele Culturale ale Județului Sibiu 2013* - ediția de toamnă. Acestea sunt grupate pe zone, după cum urmează:

- 5-6 octombrie: Valea Hârtibaciului (Nocrich, Roșia, Marpod, Alșâna, Ruja);

- 11-13 octombrie: Valea Târnavelor (Moșna, Dârlos, Valea Viilor, Șeica Mică, Biertan);

- 19-20 octombrie: Șara Secașelor (Ocna Sibiului, Miercurea Sibiului, Loamneș, Păuca).

● În aceeași perioadă, **Ansamblul Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului”** susține spectacole în localitățile: **Nocrich, Moșna, Ocna Sibiului**; de asemenea, au loc, în toate localitățile cuprinse în program, spectacole folclorice susținute de ansambluri locale.**Suceava****11-13 octombrie – Gura Humorului****Festivalul Internațional de Film și Diaporamă „Toamnă la Voroneț” - ediția a XXXIII-a.****31 octombrie-1 noiembrie – Suceava****Festivalul-concurs Internațional de Folclor „Cântecele Neamului” - ediția a VI-a.****Teleorman****8-10 octombrie – Alexandria****Festivalul-concurs Național de Muzică Populară „Pe deal la Teleormănel” - ediția a XLIV-a. Festivalul se desfășoară în cadrul unei manifestări mai ample, „Toamna teleormăneană”, dedicată sărbătoririi recoltelor și producătorilor.**

Tulcea

● Sâmbătă, 5 octombrie a.c., Ansamblul Artistic de amatori cu specific meglenoromân *Altona*, din Cerna, ansamblu instruit de coregraful Roman Jora, participă la un schimb cultural în localitatea Nova Cerna din Silistra (Bulgaria).

● În perioada 5-6 octombrie, Ansamblul Artistic *Salsovia* din comuna Mahmudia (coregraf: Roman Jora), participă la Festivalul „Tradiții fără frontiere” din localitatea Pojejena, județul Caraș-Severin, cu un program de cântece și dansuri dobrogene, dar și cu specific lipovenesc.

● În 9-10 octombrie, Compartimentului de Cercetare, Conservare și Promovare a Culturii al Centrului Cultural „Jean Bart” Tulcea, continuă activitatea de documentare în localitatea Sfântu Gheorghe, în vederea culegerii de material etnofolcloric, îndeosebi cântece cu specific ucrainean.

● Pe parcursul lunii octombrie, Compartimentul de Teatru al Centrului Cultural „Jean Bart” Tulcea prezintă spectacole cu piesa „Visul unei nopți de vară”, după W. Shakespeare, în regia lui Aurel Palade, premiera spectacolului: 28 septembrie.

Vâlcea

13 octombrie – Prundeni

Festivalul Vinului și Viei.

17 octombrie – Râmnicu Vâlcea - Galeria „Constantin Iliescu”

„Duo cromatic” - expoziție cu lucrări ale plasticienelor Violeta Șuicu și Steluța Zelici Dumitrescu.

31 octombrie – Râmnicu Vâlcea

„Armonii” - medalion aniversar *Ioan St. Lazăr- 70.*

Restituiri**Chizătău - „mica Vienă a pustei bănățene”**

Despre Banat se știe că „e țara simțământului artistic, unde cântecul e la el acasă și unde un suflet cald palpita la toate atingerile, ca o minunată harfă”, după cum afirma, la începutul secolului trecut, Octavian Goga. De aceea, piatra de temelie a renumitului cor din Chizătău trebuie căutată în strana bisericii din sat - „singura supapă” de răsuflare a libertății în veacul al XIX-lea, loc în care se strâneau, la acea vreme, cei înzestrați cu darul cântării [Dimitrie Onciulescu, Ion Cărăbaș, *Chizătău - leagănul corurilor bănățene. La 125 de ani de cântec organizat. Schiță monografică*, Timișoara, 1982, p. 23.]

Satul Chizătău, aparținând comunei Belinț, este așezat pe malul stâng al râului Beghei (Bega), în nord-estul Banatului, nu prea departe de lunca Timișului.

Unii cercetători arată că originea slavo-română a denumirii localității, Chizătău (<*kise* „acru” + *tău* „baltă”, deci „Baltă Acră”), poate indica vechimea mare a așezării. Alții sunt de părere că este vorba despre un toponim de origine maghiară - *Kiszető*, legat de numele pârâului *Kisgyei* (= *Chizdiei*), care se varsă din partea dreaptă în râul Bega. Sufixul *tő* înseamnă „gura apei”, așadar, *Chizătău* ar însemna „gura pârâului *Köszeg*” [Remus Crețan, Vasile Frățilă, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2007, p. 104].

De la începuturi, religia predominantă a locului a fost cea ortodoxă, parohia fiind înființată în 1775 de către preotul Andrei Iancovici, fiul primarului din sat.

**Biserica ortodoxă din
Chizătău**

Prima biserică - zidită din bârne de stejar late și bine geluite - se afla pe locul unde este ridicată cea de astăzi [Constantin-Tufan Stan, *Corul din Chizătău*, Editura Marineasa, Timișoara, 2004, p. 92]. În 1821 s-a început construirea bisericii din cărămidă, care dăinuie până în zilele noastre. Din rândul preoților care au slujit acest lăcaș de cult s-au ridicat formatorul și dirijorii de mai târziu ai vestitului cor de plugari din satul bănățean Chizătău. Astfel, în documentele păstrate stau scrise numele lor: Trifu Șepețian, fiu de țăran din Secusigiu, Lucian Șepețian, fiul lui Trifu, Sever Șepețian, fiul lui Lucian.

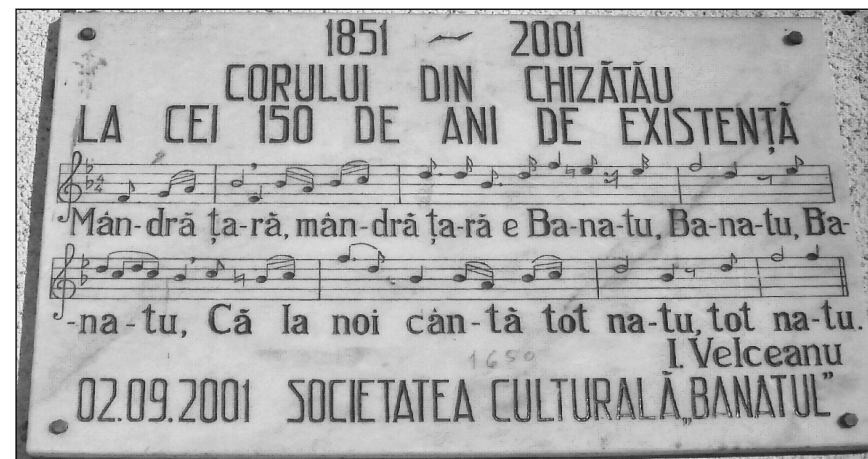
Clădirea Căminului Cultural de acum este declarată monument istoric, aici păstrându-se placa ce amintește deviza corului: „Mândră țară e Banatu’./Că la noi

cântă tot natu’”. În acest loc erau organizate petreceri în Ajun de Crăciun ori de Anul Nou, când chizătăienii petreceau, până în zori, „cu litri de vin și jucând cărți la lumina Petroluxului” [Inf. Viorica Barbu, 80 de ani, localnică].

*

În 1840, tânărul preot Trifu Șepețian, fără a cunoaște notele muzicale, nici el și nici cei pe care îi strângea în jurul lui, având ca „ajutor” doar un flaut, cu multă osârdie, organiza repetiții mai ales în serile de iarnă, reușind să închege primul cor de plugari pe trei voci, cu care putea „să execute imnuri religioase și cântece de lume” [Dimitrie Onciulescu, Ion Cărăbaș, *op. cit.*, p. 24]. Personalitatea muzicală a preotului Șepețian se rezuma la marea pasiune pentru muzica corală, însoțită de o voce plăcută, caldă. La Institutul Teologic din Arad, unde, student fiind, îndeplinise funcția de cantor al catedralei din localitate, dar și a institutului unde studia, învățase să instruiască corul studenților la trei voci, după modelul cântărilor bizantine, în care melodia era acompaniată liber de o a doua voce și de un ison ținut continuu de cea de-a treia voce [Sever Șepețian, *Corul de la Chizătău*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1957, p. 31].

Primii coriști erau iobagi, ca, de altfel, toți oamenii din sat; aceștia nu cunoșteau decât cântarea bisericească. Deși corul plugarilor din Chizătău își are începuturile prin anii 1840, sub forma unei grupări de iobagi strânși în jurul tânărului preot Șepețian, el se organizează mai bine abia în 1857, când va fi

Deviza corului - placă aniversară

prezentat publicului ca fiind *Corulu(i) vocalu alu plugariloru din Chiseteu*, dată de la care vor fi aranjate petreceri și concerte în Chizătău și în satele vecine [Dimitrie Onciulescu, Ion Cărăbaș, *op. cit.*, p. 24].

De-a lungul timpului, „cel dintâi și mai vestit cor de plugari” din România a funcționat sub mai multe denumiri: *Corul Bisericesc* (1857, 1886), *Corul Căminului Cultural* (1952), *Corul Plugarilor* (1889, 1895, 1900), *Corul Vocal de Plugari* (1881), *Reuniunea de Cântări și Muzică* (1874 sau *Corul Vocal Bisericesc al Plugarilor* din Chizătău).

După 1857, situația generală avea să se schimbe: coriștii, patruzeci de bărbați, încep o activitate mai constructivă; repertoriul se îmbogățește, iar cântecele în terțet sunt înlocuite cu cvartete.

Mai târziu, ajutat de fiul său mai mare, Ioniță, un virtuoz violonist, preotul Trifu orânduiește corul la patru voci, obișnuindu-l cu notele muzicale. Astfel, primele cinci piese în cvartet vor fi: *Deșteaptă-te, române*, *Acum e miezul nopții*, *Iancu merge la Abrud*, *Eu aveam odată dreaptă avuție*, *Ca un glob de aur*. Cu asemenea cântări, corul va fi prezent la primele trei manifestări publice în Timișoara (16 și 18 februarie 1866) și Arad (6 februarie 1870), evenimente ce vor aduce dirijorului și celor 34 de coriști-plugari faimă și admirația tuturor românilor.

După dispariția preotului Trifu și a fiului său mai mare, corul a fost preluat de al doilea fiu al preotului Șepețian, Lucian, care îl va duce printr-o perioadă

Monumentul eroilor - în spate, școala veche

de glorie până la concertul de succes din 1910 de la Timișoara, cu „jucarea *Rugii de la Chizătău*”. Primul concert organizat sub bagheta lui Lucian Șepețian va avea loc în anul 1878, la Lipova, apoi, în 1879, la Secusigiu, iar în 1880, la Șemlac. După aceasta, locuitorii satului Secusigiu și, ulterior, sătenii din Șemlac au luat hotărârea de a înființa și ei coruri în localitățile lor. Cam din această perioadă, corurile țărănești și-au lărgit activitatea artistică și prin arta teatrală.

Marea dorință a noului preot Lucian Șepețian a fost reorganizarea corului. Fiindcă pregătirea muzicală a sătenilor nu permitea crearea unei opere serioase, preotul Lucian va organiza cursuri de

alfabetizare muzicală pentru coriști, la care vor participa și elevii de ciclu primar, băieți și fete. De asemenea, a pus bazele unei școli de dirijori. Astfel, localul instituției de învățământ va deveni un „mic conservator de muzică, cu pereții împănati de tablouri cu note” [Sever Șepețian, *op. cit.*, p. 41]. Cursurile au durat aproape zece ani și s-au desfășurat în lunile de iarnă; pe lângă acestea, mai exista o școală de muzică instrumentală a dirijorilor. Preotul Lucian Șepețian își instruia corul cu vioara, iar pe discipoli îi învăța flautul, întrucât acest instrument avea o digitație mai ușoară. Așa au fost începuturile primei școli de dirijat coral, cu cei dintâi dirijori-țărani, dintre care pot fi amintiți: frații Toma, Dimitrie și Tuță Gârda, Costa Manea, Achim și Lucian Șuman, Constantin Lazăr, Dimitrie și Ioan Șuman și renumitul Ion Drăghici, care, singur, a contribuit la înființarea a 18 coruri în alte localități, fiind și decorat în 1922.

La școala lui Lucian Șepețian, al doilea fiu al preotului-inițiator al corului din Chizătău, s-au format dirijorii care vor împânzi Banatul cu 84 de coruri. Dintre corurile formate de asemenea dirijori pot fi amintite cele din: Babșa, Belint, Bobda, Bucovăț, Budint, Chevereș, Ciacova, Comoriște, Coștei, Curtici, Deva (intelectuali), Doman, Foeni, Gârliște, Hitiaș, Honorici, Ictar, Ilidia, Jebel, Mănăștur, Mercina, Micălaca, Nadăș, Nădlac, Nerău, Pecica, Pesac, Racovița, Secusigiu, Șdioara (Jdioara), Sichevița, Socolari, Topolovățu Mare, Toracu Mare, Vărădia, Vrani, Zorlențu Mare etc.

În 1882 se împlineau 25 de ani de existență a corului, lucru ce impunea sărbătorirea acestui eveniment cu mare fast. La Chizătău au fost invitate toate

corurile existente în satele bănățene la acea vreme. Pentru aceasta s-au mobilizat toate clasele sociale, mai ales și datorită faptului că exista, pe atunci, un „curent” favorabil în presa epocii, afiliat fenomenului din „satul ciudat al țăranilor deschizători de eră muzicală” [Sever Șepețian, *op. cit.*, p. 45].

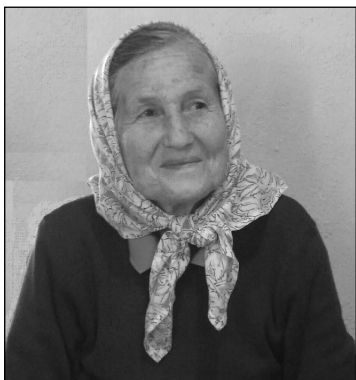
Lucrarea lui Iosif Vulcan - *Ruga de la Chizătău*, o comedie populară scrisă în 1889 - a fost jucată, pentru prima dată, de coriștii chizătăieni acasă la ei, cu ocazia hramului bisericii din 1889. De altfel, la vremea respectivă, această creație a fost foarte răspândită printre artiștii amatori din Banat. Popularitatea ei reiese și din faptul că, în 1909, a apărut ediția a doua a lucrării. Autorul

s-a inspirat, în crearea piesei, din serbările organizate cu ocazia hramului bisericilor ortodoxe bănățene - numit *rugă* sau *nedeie*, serbări cu caracter mai mult laic, cu petreceri neobișnuit de mari: lume multă, costume frumoase, spectacole, jocuri.

O altă contribuție semnificativă a lui Lucian Șepețian o reprezintă alăturarea sa la ideea constituirii, din inițiativa lui Ion Vidu și a lui Iosif Velceanu, a *Asociației Corurilor și Fanfarelor Române din Banat*. După realizarea Unirii, a reîntregirii națiunii, în toate așezările urbane, dar și rurale din Banat a avut loc și o revigorare spirituală. Astfel a fost posibilă organizarea vieții culturale românești și, în special, a muzicii corale. Prin înființarea *Asociației Corurilor și Fanfarelor Române din Banat* s-a realizat crearea unui for muzical unic în țară, care și-a atins scopurile redată în statutele elaborate, în cadrul sărbătoresc al rugii de la Chizătău [George Pascu, *Viața muzicală românească interbelică*, Editura Artes, Iași, 2007, p. 157-158]. Dintre statutele *Asociației* pot fi amintite următoarele: cultivarea și popularizarea muzicii corale și instrumentale, înființarea de societăți corale și instrumentale acolo unde nu existau încă, organizarea de *Festivaluri muzicale*, împreună cu emulații și concursuri, înzestrarea cu material muzical a societăților, sprijinirea învățământului muzical în școli, organizarea de *Congrese muzicale*, inițierea de *Cursuri muzicale*, înființarea unei reviste muzicale, participarea și colaborarea la festivaluri, ce se vor ține din cinci în cinci ani, organizarea de turnee.

Cartea de aur a corului

**Viorica Barbu, 80 de ani -
membră a corului**

Începând din anul 1922, apar în mișcarea muzicală din Banat noi manifestări artistice - așa-zisele *olimpiade*, concursuri anuale ale corurilor țărănești, unde cele mai bune dintre formații erau premiate. Acestea aveau loc la Chizătău, sub patronajul corului din localitate, și urmăreau intensificarea vieții corale, o mai bună pregătire a cântăreților și perfecționarea dirijorilor. Ideea acestor întreceri aparținea dr. Ion Șepețian, cel care a și formulat regulamentul olimpiadelor. Prima *olimpiadă* s-a ținut cu ocazia rugii satului, în ziua de 8/21 septembrie 1922. Aici și acum va lua ființă *Asociația Corurilor și Fanfarelor Române din Banat* - ca un omagiu adus

corului din Chizătău. Au fost prezente delegații de la 28 de reuniuni corale din diferite localități. Ca premiu era oferit un steag ce trebuia înapoiat de către câștigători la următoarea olimpiadă. Corul din Chizătău a participat la toate cele șase olimpiade din 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927.

În perioada Primului Război Mondial, la conducerea corului a urmat fiul preotului Lucian - Sever Șepețian, care, în dorința de a revigora activitatea muzicală, va instrui chiar și o fanfară. Reușește acest lucru începând cu anul 1921, când va participa la jubileul de 40 de ani al *Corului Ion Vidu* din Lugoj.

În anul 1937, la Chizătău s-a serbat jubileul celor 80 de ani de la atestarea grupării muzicale. Cu sprijinul oferit de Prefectura județului Timiș, serbarea a avut „un aspect neobișnuit de pitoresc”, fiind „o încoronare a tradiției cântecului bănățean, ce se reazămă pe cele opt decenii de frământări și înjghebări rurale, ca o imanentă învingere țărănească, specifică acestui colț de țară”.

Între 1937 și 1952, după pensionarea preotului Sever Șepețian, conducerea corului trece asupra singurului preot paroh rămas în sat, Teodor Șchiopu. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, activitatea corală se restrânge, iar corul de plugari va funcționa doar pe plan local, la manifestările culturale din sat. Va reapărea pe scena publică abia după 1952, când, în urma strădaniilor învățătorului Ion Cărăbaș, va porni o activitate mai intensă, bogată în rezultate.

La conducerea corului urmează ca dirijor cunoscutul Nicolae Ursu, sub bagheta căruia gruparea corală va obține Premiul I în 29 iulie 1956, în cadrul celui de-al patrulea concurs pe țară al echipelor artistice de amatori. De altfel,

între anii 1953 și 1955, corul va participa la peste 20 de concerte organizate în Chizătău, Buziaș, Belinț, Ictar, Budinț, Lugoj, Traian Vuia etc.

În 27 și 28 septembrie 1957 au fost organizate ample manifestări ce marcau centenarul corului de plugari de la Chizătău. Sărbătoarea a fost gândită cu grijă de către autoritățile localității. Satul s-a pregătit intens pentru această aniversare la care au venit peste 2000 de oaspeți, oficialități, compozitori și dirijori renumiți, 42 de coruri, fanfare și alte grupări artistice. Dintre muzicienii vremii ce au luat parte la manifestări pot fi amintiți: Sabin V. Drăgoi, Tiberiu Brediceanu, Filaret Barbu. Festivitățile s-au desfășurat la Căminul cultural, unde „a fost atâta fierătoare, cu mulți profesori și multă lume” [Inf. Viorica Barbu, 80 de ani, localnică]. Cu acest prilej, corul din Chizătău a primit mai multe daruri: o plachetă comemorativă, un aparat de radio, diferite instrumente muzicale, trei fluiere oltenești, două albume, dintre care unul legat în piele a devenit ulterior *Cartea de aur* a corului, un drapel jubiliar. Cât privește portul coriștilor la acea vreme, povestesc foștii membri ai corului că femeile purtau: spăcele sau ciupage, concii, catrințe cu aur (țesute în război) și cu opreg la spate, „cârpe de cap” cu tricolor legate înapoi; și pantofii trebuiau „să fi fost de vro formă”. Bărbații erau „în chimeasă, izmene, pantofi și laibăre albe cu șnur negru” [Inf. Viorica Barbu, 80 de ani, localnică].

În ziua de 20 august 1964, sub bagheta dirijorului Sava Ilin, care preluase corul deja cu un an înainte, la recomandarea profesorului Dimitrie Stan, Reuniunea din Chizătău va obține Premiul al III-lea la etapa finală a Concursului coral de la București. Sava Ilin a rămas șase ani la conducerea corului chizătăian (1963-1969), abandonându-l în urma îmbolnăvirii sale.

În 1971, sub conducerea unui nou dirijor - profesorul Diodor Nicoară -, gruparea corală din satul bănățean va obține Premiul al II-lea la faza finală a celui de-al X-lea Concurs Coral Național. Urmează, în 1973, o seară de neuitat, la Belinț, unde coriștii bănățeni au primit vizita corului „Madrigal” din București, dirijat de Marin Constantin. În 1974, sub bagheta aceluiași dirijor-profesor Diodor Nicoară, corul va lua Premiul I la etapa finală a Concursului Coral Național, eveniment urmat de un turneu al corului în comuna Coștei din Iugoslavia.

Sărbătorirea celor 125 de ani de existență a Corului de Plugari din Chizătău a fost organizată în 11 decembrie 1982.

În 1995, în cadrul Festivalului Coral „Ion Vidu” din Lugoj, corul din Chizătău este invitat să participe, oferindu-i-se, totodată, și o *Diplomă de excelență*.

În 2 septembrie 2001 s-au sărbătorit 150 de ani de la prima atestare documentară a Corului de Plugari, eveniment marcat la Chizătău de către fiii satului. Tot în acest an, corul va susține un recital la Primăria din Viena, sub

îndrumarea învățătorului Ioan Horvath, iar în anul următor va participa la jubileul centenarului Corului țărănesc „Ion Mihalache” din Dobrești, județul Argeș.

*

Îmbogățit mereu, repertoriul corului din Chizătău a numărat 185 de piese muzicale, printre care cântece din folclorul bănățean, cântece patriotice, partituri clasice ale unor compozitori celebri. Corul a interpretat creații ale următorilor compozitori români: Tiberiu Brediceanu, Sabin V. Drăgoi, Ion Vidu, Timotei Popovici, Dumitru G. Kiriac, Iosif Velceanu - unul dintre principalii animatori ai mișcării corale din Banat, primul secretar general, iar, mai apoi, președinte al *Asociației Corurilor și Fanfarelor Române din Banat*, înființată la Chizătău cu ocazia rugii satului (în 8/21 septembrie 1922). De asemenea, chizătăienii au cântat, de-a lungul vremii, și numeroase piese ale unor autori străini. După 1880, repertoriul se completează cu lucrări ale lui Ciprian Porumbescu, N. Popovici și Gavriil Musicescu, apoi, treptat-treptat, cu creații ale altor compozitori români, până în zilele noastre. Din programele susținute ulterior se observă că „repertoriul corului de la Chizătău a căutat, pe cât posibil, să țină pas cu creațiile timpului” [Sever Șepețian, *op. cit.*, p. 68].

În ceea ce privește cântarea bisericească, nu se pot preciza exact cântările liturgice abordate de cor până în momentul includerii vocilor femeiești, în anul 1884. Se știe doar că în formație mixtă s-a cântat liturgia grecească de B. Randhartinger - cvartet cu sopran, tenor, bariton și bas. Apoi, pe măsură ce „elementul femeiesc a crescut, s-au adoptat liturghiile cu «alto» ale lui Musicescu și Dima. Azi se cântă Musicescu, cu intercalări de imnuri din diverși autori” [*Ibidem*].

*

În concluzie, fenomenul de la Chizătău, cu renumitul cor de plugari, a constituit unul dintre polii muzicii corale românești, pornind la drum sub forma unui grup vocal bisericesc alcătuit din țărani iobagi, iubitori de cânt și neam. După modelul acestuia, au fost constituite, rând pe rând, la sate și la orașe, o seamă de societăți corale, atât în Banatul de munte, cât și în cel de câmpie.

Primii dirijori-țărani, formați la școala lui Lucian Șepețian, mergând din sat în sat, au încheiat câte un cor nou, inițiind, la rândul lor, alți dirijori-țărani. Această „școală” a dat mai bine de 100 de dirijori, care au împânzit satele și localitățile bănățene, înființând alte coruri, adevărate „pârghii” de înălțare spirituală a neamului, totalizând un număr de aproximativ 80 de formații de acest fel, fapt pentru care Chizătăul a fost socotit drept „cea dintâi școală de dirijori” sau „leagănul corurilor bănățene”.

Drd. Maria VÂTCĂ

Colaborator, CJCPCT Caraș-Severin